

דגם תשובות בתלמוד – מסכת בבא מציעא, מס' 006281, קיץ תשפ"ב, 2022

הערה למעריכים: הדברים שכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.
בפרק זה הנבחנים צריכים לענות על שש מן השאלות 1-10.

פרק ראשון

1. שניים או חזין בטלית

א. "זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי" (ב, ע"א)

[הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 20%]

ב. (1) הדין – הטלית תהא מונחת [ביד בית דין] עד שיבוא אליהו [עד שיתברר למי מהם היא שייכת].
הנימוק לדין – במקרה שכל אחד מן השניים אומר "אני ארגתיה", אחד מהם הוא רמאי בוודאי, והרי דין שבועה וחלוקה חל רק במקרה שאין אחד מהם רמאי בוודאי.

(2) הדין במקרה זה שונה מן הדין במקרה של מקח וממכר כי במקרה של מקח וממכר אין ודאות שאחד מהם הוא רמאי כי ייתכן ששניהם קנו את הטלית ולשניהם התרצה המוכר [שניהם נתנו מעות וכל אחד מהם סבור שהמוכר התרצה למכור לו].

(ב, ע"א, רש"י ד"ה "במקח וממכר")

[הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 80%]

ג. (1) הדין ב"ארבא" שונה מדין "שניים או חזין בטלית" משום שב"ארבא" אף אחד מהם אינו מוחזק בספינה, ואילו ב"שניים או חזין בטלית" כל אחד מהם מוחזק בטלית [ונחשב שלכל אחד מהם יש חצי טלית כי "אנן סהדי" שמה שתחת יד אדם שייך לו].

הדין ב"מנה שלישי" שונה מדין "שניים או חזין בטלית" כי ב"מנה שלישי" ברור שרק אחד הפקיד מאתיים, והחלוקה בין השניים אינה יכולה להיות אמת, ואילו ב"שניים או חזין בטלית" אפשר לומר שהטלית באמת שייכת לשני האוחזים [כגון שהגביהו אותה בבת אחת או שנתרצה המוכר למוכרה לשניהם].

(ב ע"א תוד"ה "ויחלוקו")

[הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 62%]

(2) ב"ארבא" יש בוודאי רמאי, ולכן לא יחלוקו אלא כל דאלים גבר, וב"שניים או חזין בטלית" אין בוודאות רמאי ולכן יחלוקו.

[הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 38%]

2. מודה במקצת: חשיד אממונא לא חשיד אשבועתא

א. (1) לפי רש"י: הוא כמו משיב אבידה בכך שהוא מודה במקצת ולא כופר הכול. לפי תוס' יש לו מיגו שלא כפר בהכול.
(2) טענת כפירה אינה טענה טובה כי אדם לא מעז לכפור בפני מי שמכיר בשקרו ולכן אין מיגו.

ב. חשיד אממונא לא חשיד אשבועתא; היה בטל מסלע; אמר לו אביו היטמא [ו ע"א; ל ע"ב; לא ע"ב תוד"ה אם (ל ע"א – או שהייתה שלו מרובה); לב ע"א]

(1) אביי לא קיבל את דברי ר' יוחנן מפני שאין שום סיבה לחשוש שאדם יתקוף את רכוש חברו סתם ויטען שזה שלו, כי אז הוא יעבור על איסור גזל באופן מודע.

(2) יתכן שאדם יתקוף רכוש חברו כשהוא חושש שמא ספק מלווה ישנה יש לו עליו, ובאמת זו טעות בחישוב ובשיקול הדעת של התוקף, והמותקף אינו חייב לתוקף דבר. אבל אין חשש שיתקוף סתם ברגל גסה מתוך כוונה לגזול.

3. אלו מציאות שלו ויאוש שלא מדעת [כא ע"א-ע"ב]

א. (1) הסיבה שיתכן שהבעלים הפקיר: לא חשיבי. הסיבה שיתכן שהבעלים לא הפקיר: לא נפיש טרחיהו.

(2) 1. בחצי קב אין טרחה לגמור ללקט ולכן ילקט הכול. אבל קב בארבע אמות זו טרחה גדולה ללקט ולכן לא ילקט בכלל. 2. המקרה הדומה ל"קב בארבע אמות הוא חצי קב בשתי אמות על ארבע" וכאן מדובר על חצי קב בשתי אמות על שתי אמות [למעריך: די בתשובה אחת]

ב. (1) לפי רש"י: מותר לו להשתמש באבידה כי אי-אפשר לדעת מי הבעלים. לפי הש"ך: כל עוד לא נודע מי הבעלים מותר לו להשתמש באבידה, ואם הבעלים יבואו צריך להחזיר להם, כשיוכחו שהחפץ שלהם. לפי הטור והרמ"א: יהיה מונח עד שיבוא אליהו.

(2) באבידה יקרה יהיה מונח עד שיבוא אליהו, באבידה זולה ישתמש וירשום לו כדי שאם יבואו הבעלים ויתנו סימן – יחזיר. זו פשרה כי הוא מעמיד כל אחת מהדעות במצב מסוים.

4. דף כד עמוד א. תוספות ד"ה "ומודה" ו"כי קאמר"
- א. (1) מהלשון "ומודה ר' שמעון" משמע שלדעת חכמים חייב להכריז גם במקרה כזה.
(2) במשנה הובאו דוגמאות לדין הרי אלו שלו כגון: כריכות ועיגולי דבילה ומחרוזות וכיכרות, ואלו אבדות שאין בהן טביעות עין, ומזה אפשר ללמוד שבחפצים שיש בהם טביעות עין – חייב להכריז.
ב. (1) ובכל מקום שהרבים מצויים שם.
(2) קושיה: אם בברייתא מדובר ברוב כנענים לא צריך את הטעם "מפני שהבעלים מתיאשים" המופיע בברייתא מכיוון שאין חובה להחזיר אבדה לנוכרי, ומן הסתם נפלה האבדה מנכרי, ולא שייך כאן הטעם של ייאוש. תשובה: כאן מדובר אפילו אם המוצא יודע בוודאות שזה נפל מישראל, בכל זאת הרי אלו שלו בגלל שהישראל חושב שגם אם ישראל אחר ימצא, הוא יתלה שזה מנכרי ולא יכריז (כלומר הבעלים מתייאש).
5. דף כ"ה עמוד א. מצא פירות בכלי ומעות בכיס; מצא מטבעות של מלכים [כה ע"א] ד"ה הא
- א. במשנה כתוב שאם מצא פירות בכלי או מעות בכיס חייב להכריז. הגמרא מדייקת שאם הפירות אינם בכלי אלא בצידו הרי אלו שלו, וזה סותר את דברי הברייתא שגם אם מצא דבר שאין בו סימן שיש בו סימן בצד דבר חייב להכריז.
ב. (1) כאשר מדובר בגיגית ולפניה פשתן, הדין הוא הרי אלו שלו, כי אם הפשתן היה נופל מהגיגית היה נשאר קצת. לעומת זאת במקרה של כלי ופירות, ייתכן שכל הפירות נפלו מהכלי ולא נשאר דבר ולכן חייב להכריז.
(2) כאשר מדובר בגיגית ולפניה פשתן, הדין הוא שחייב להכריז, כי הפשתן כרוך בעצמו וייתכן שהכל נפל מהגיגית ולא נשאר כלום. לעומת זאת במקרה של כלי ופירות, הפירות נפרדים זה מזה ואם היו נופלים מהכלי חלק היו נשארים. תוס' לא מקבל את פירוש רש"י כי לשון המשנה היא "פירות" ולא פשתן. ופשתן הוא לא פירות.
ג. 1. חייב להכריז כי ההנחה שכך בעל המטבעות הניח אותן, כי מטבעות לא נופלות בצורה כזו. 2. הרי אלו שלו. משום שיתכן שכך נפלו המטבעות בבת אחת, ונחו בצורה זו. [מספיק להסביר מקרה אחד]
6. מציאה ברשות של אחר
- א. (1) רש"י – מדובר בחפץ שהעלה חלודה רבה ["דשתיך טפי"] ואנו מניחים שאחד מבני רשות הרבים שהניח את החפץ ושכחו שם כבר התייאש (כה, ע"ב, רש"י ד"ה "מחציו ולחוץ").
תוספות – מכיוון שמדובר בחפץ שהעלה חלודה, מן הסתם כבר חיפשו הבעלים את החפץ ולא מצאו, והתייאשו (כו, ע"א, תוד"ה "בכותל")
[הערה למעריך: התלמיד צריך לענות לפי רש"י או לפי התוספות]
- (2) – על פי המשנה (כו, ע"ב) "מצא בחנות – הרי אלו שלו", ולא מוזכר שבעל החנות קונה את האבדה מדין חצרו של אדם קונה לו. הסיבה לכך, לדעת התוספות, היא מכיוון שמדובר במעות קטנות שבעל החנות לא ימצא אותן בחנותו. מוכח לפי זה שאין חצר קונה חפץ שבעל החצר לא ימצאנו.
– בהמשך המשנה שם כתוב: "הלוקח פרות מחברו... ומצא בהן מעות הרי אלו שלו". ובגמרא העמיד ריש לקיש משום רבי ינאי את דין המשנה בלוקח מן התגר שאף הוא קנה את הפרות ואין ידוע של מי המעות שנמצאו בהם. ולכאורה חצרו של התגר קנתה לו את המעות, ומדוע המעות הם של הלוקח? אלא יש לומר שהתגר לא היה מוצא את המעות ולכן אין חצרו קונה את המעות (כו, ע"א, תוד"ה "דשתיך").
- ב. – התוספות עסקו במקרה שאין הרבה סיכויים שבעל החצר ימצא את החפץ שבחצרו, אולם במקרה הנדון בגלל הפרסום של המבצע רבים מבני הבית מחפשים בתוויות הבקבוקים את תוויית הפרס.
– התוספות עסקו במקרה שהחפץ הוא הפקר אם בעל החצר לא ימצאנו, אולם במקרה הנדון הבקבוקים נקנו במשיכה לבעלת הבית, עם כל האוצר שבהם.

7. הלוקח פירות מחבירו; סימנים [כו ע"ב-כז ע"א] תודה בלוקח

- א. (1) מדובר בלוקח מן התגר – שאף הוא לקח תבואה זו מאנשים הרבה, ולא ידוע של מי הכסף וכיון שאין בכסף סימן הבעלים התיאשו והכסף שייך למוצא.
- (2) קושיית תוס': לפי הסבר רש"י היה אפשר להעמיד את המשנה בלוקח שהוא תגר כלומר שכיון שלקח מהרבה אנשים הוא לא יודע למי שייך הכסף ורשאי לקחתו.
- תשובת תוס': 1. בתגר יתכן שימצא את הכסף בפירות לפני שערבב עם פירות אחרים. 2. בלוקח מן התגר הקונה לא יודע למי שייך הכסף גם אם הפירות לא היו מעורבים כי זה יכול להיות שייך לתגר או למוכר לתגר וגם לא ידוע לאיזה מוכר לתגר זה שייך. ולעומת זאת בתגר עצמו אין ספק זה. [מספיקה תשובה אחת]
- ב. שמלה: להחזיר אבידה בסימנים דגופה ובעדים דגופה
חמור: להחזיר אבידה בסימני אוכף
שור: אפילו לגיזת זנבו
שה: לא למדים דבר [קשיא]

8. א. הכרזה על אבידה [כח ע"א-ע"ב]

- (1) ההצעה: מדובר בשכנים של בעל האבידה. הדחיה: אם יודעים מי השכנים של בעל האבידה זה אומר שיודעים מי בעל האבידה, אז לשם מה להכריז? שיחזירו לו.
- (2) ההצעה: שכנים של מקום שבו נמצאה האבידה. הטעם: יש סבירות גבוהה שהאבידה שייכת לתושב מקומי.
- ב. רבינא אומר שאם היה מכריז "אבידה" לא היה מספיק יום אחד בביתו לבדוק אלא צריך יום נוסף, כי הוא לא יודע מהו החפץ שעליו מדובר.
- ג. 1. לפני חורבן בית המקדש שלושה רגלים + שבעה ימים
2. משחרב בית המקדש – מכריזים בבתי כנסיות ובתי מדרשות
3. משרבו האנסים מודיע לשכנים ומכירים
צריך להסביר מה גרם לשינוי בכל שלב

9. אונאה וגניבת דעת [נח ע"ב-ס ע"א]

- א. בת שבע הוגדרה "ספק אשת איש" כי כל אחד מן הלוחמים של דוד [כמו אוריה החתי, בעלה של בת שבע] היה כותב גט לאשתו על תנאי שאם ימות במלחמה תהיה מגורשת מעכשיו [ולא תיזקק ליבם], ולכן היו הנשים ספק מגורשות. דוד ענה לאנשים שהלבינו את פניו: מי שבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא, אבל מי שמלבין את פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.
- (נח, ע"ב – נט, ע"א)
- ב. 1. היא סברה שהחודש הקודם הוא חסר וביום שלושים הוא ראש חודש ואין נפילת אפיים, אולם טעתה, שכן החודש הקודם היה מלא וביום שלושים הייתה נפילת אפיים.
2. בדיוק בזמן שהגיע רבי אליעזר לנפילת אפיים בא עני ועמד בפתח הבית והיא הוציאה לו לחם.
(נט, ע"ב)
- ג. (1) מותר למכור תבואה בזול כי זה יגרום להורדת מחירים כללית, אבל להוריד מחירים באופן שעלול לגרום הפסד למוכרים, אסור.
- (2) אסור לעשות הערמה כדי להגדיל את הרווחים, משמע מזה שעל דין המשנה שרבי יהודה אוסר לחלק קליות ואגוזים לתינוקות וחכמים מתירים, שאלה הגמרא "מאי טעמייהו דרבנן"? זאת אומרת שהגמרא מבינה שבאופן בסיסי אסור לעשות הערמות, ורק במקרה כזה מותר כי גם אחרים יכולים לעשות.

10. א. (1) המשנה מסודרת על פי נושאים ומדרשי הלכה מסודרים על פי סדר התורה.
 (2) ספרי, ספרא, תורת כוהנים, מכילתא (מספיק אחד).
- ב. (1) אחרי תקופת האמוראים. נקראו כך כי הסבירו את ההלכות וההוראות שבתלמוד.
 (2) סידור רב עמרם גאון, סידור רס"ג, הלכות גדולות, איגרת רב שרירא גאון ושאלתא דרב האי גאון (מספיק אחד).
- ג. (1) ה' נתן את התורה על דעת חכמים, אפילו יטעו.
 (2) כדי שלא תהיה התורה כשתי תורות.

פרק שני

בפרק זה הנבחרים צריכים לענות על ארבע מן השאלות 11-15.

11. דרך א – החצר שכורה לשוכר, והשוורים הם של השוכר.
 הקושי בדרך א – אם זה המקרה, אין היגיון בדין שהזבל הוא של בעל הבית [במקרה זה הזבל צריך להיות של השוכר].
 דרך ב – החצר לא שכורה לשוכר, והשוורים הם של המשכיר.
 הקושי בדרך ב – אם זה המקרה, אז פשוט שהדין הוא שהזבל של המשכיר, ואין צורך לתנא ללמד דין פשוט זה.
 [הערה למעריך: די בדרך אחת ובקושי שיש בה]
12. הדרך: החצר של המשכיר, והשוורים הגיעו מבחוץ. הגללים (=הזבל) של בעל הבית ולא של בעל השוורים כי מן הסתם בעל השוורים הפקיר את הגללים וחצרו של בעל הבית קנתה לו [לפני שהספיק השוכר לזכות בהם].
13. המשנה [על פי הדרך האחרונה] מסייעת לרבי יוסי ברבי חנינא שאמר שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, ובמשנה נאמר שהזבל של בעל הבית אף שהוא [אינו נמצא שם] אינו יודע שיש בחצרו זבל.
14. בברייתא כתוב שאם בעל החצר אמר שחצרו תקנה לו את כל המציאות שיגיעו אליה באותו יום, "לא אמר כלום", כלומר החצר לא קנתה לו. אבל לפי רבי יוסי ברבי חנינא החצר קונה אפילו שלא מדעתו.
 תשובת הגמרא: "הכא במאי עסקינן בחצר שאינה משתמרת".
15. הקושיה: אם אכן הברייתא עוסקת בחצר שאינה משתמרת, לא מובנת הסיפא של הברייתא שאומרת שאם התפרסם בעיר דבר המציאה שבחצרו, "דבריו קיימין", כלומר חצרו קנתה לו; ולכאורה הפרסום אינו אמור להשפיע שחצר שאינה משתמרת תקנה לבעליה.
 על פי התירוץ בגמרא, החצר היא "כחצר המשתמרת" כי הפרסום גורם לכך שאנשים פורשים מן המציאה, [ולכן היא קונה אף בלא ידיעת בעל החצר].